

Michael Löwy: Yttersta högern som ett globalt fenomen och det ekosocialistiska alternativet

(Ur [Links international journal of socialist renewal](#), 27 mars 2026. Först publicerad i [Amandla!](#). Michael Löwy är en fransk-brasiliansk sociolog. Forskningschef på CNRS (Nationellt centrum för vetenskaplig forskning) i Paris, och författare till bland annat *Ecosocialism: A radical alternative to capitalist catastrophe*. Översättning från engelska Göran Källqvist.)

De senaste åren har vi sett ett uppsving för reaktionära, auktoritära och/eller fascistiska extrema höger rörelser över hela världen. De härskar redan i hälften av världens länder, inklusive Trump (USA), Modi (Indien), Orbán (Ungern), Erdoğan (Turkiet), Melni (Italien), Netanyahu (Israel) och Milei (Argentina). På andra ställen har de nyligen stört Brasilien (Bolsonaro) eller är seriösa kandidater om makten, som Nationell samling (Frankrike), AfD (Tyskland), det Republikanska partiets Kast (Chile), etc. Och Putins regim i Ryssland är inte så långt från denna modell.

Yttersta högern har sina egna kännetecken i respektive land: i många fall (Europa, USA, Indien) är det muslimer och/eller invandrare som är ”fienden” – dvs. syndabock ; i en del muslimska länder är det någon religiös minoritet (kristna, judar, yazidier). I vissa fall dominerar en främlingsfientlig nationalism och rasism; i andra religiös fundamentalism eller hat mot vänstern, feminism och homosexuella.

Trots denna variation finns det några gemensamma drag som delas av de flesta, om inte alla: auktoritarism, inbyggd nationalism – ”Deutschland über alles” och lokala varianter, ”America First”, ”O Brasil acima de tudo”, etc.; religiös eller etnisk (rasistisk) intolerans; och polisiärt/militärt

våld som enda svar på sociala problem och brott. Att beteckna det som fascism eller halvfascism kan gälla för vissa, men inte alla. Enzo Traverso använder begreppet ”postfascism”, men jag anser att *nyfascism* är ett bättre ord för att både beskriva kontinuiteten och nymodigheten hos 2000-talets yttersta höger.

Nyfascistisk inte ”populistisk”

En del politiska forskare, medier och till och med delar av vänstern, använder begreppet ”populism”. Men det skapar bara förvirring. Även om ordet mellan 1930- och 1960-talet motsvarade något relativt exakt i Latinamerika – Vargas’, Perons etc. politik – så har användningen av det i Europa blivit alltmer diffust och inexact.

Populism definieras som ”en politisk ståndpunkt som står på folkets sida mot eliterna”. Men det gäller nästan varenda politisk rörelse eller parti! Att använda detta låtsasbegrepp på extrema högerpartier leder – medvetet eller omedvetet – till att de legitimeras. Det gör dem mer acceptabla, till och med sympatiska – vem är inte för folket mot eliterna? – samtidigt som det noggrant undviker ord som väcker anstöt: rasism, främlingsfientlighet, fascism, extremhöger. ”Populism” används också på ett medvetet vilseledande sätt av nyliberala ideologer för att blanda ihop yttersta högern och den radikala vänstern. Det kallas ”högerpopulism” och ”vänsterpopulism” eftersom de är mot en liberal politik, ”Europa”, etc.

Klimatförändringar förnekas

En gemensam beståndsdel hos de flesta nyfascistiska regeringarna eller rörelserna är *förnekelse* – vägran att erkänna den ekologiska krisen och klimatförändringarna. Trots överväldigande vetenskapliga bevis fortsätter de att förneka eller helt enkelt ignorera verkligheten med en global upphettning. Donald Trump är bara den mest högröstade och vulgära förespråkaren av denna omskrivning, som inte bara är en ideologi utan *i praktiken* ett mord på ekosystemet.

Det illustreras också av Trump, som enbart ägnar sig åt obegränsad utvinning av fossila bränslen. Denna självmordspolitik representerar den fossila oligarkens intressen – de kapitalistiska sektorer som är knutna till produktion av olja, kol, gas, kemikalier, bilar och flygplan, etc. Deras kortsynta perspektiv är uteslutande inriktat på omedelbara möjligheter till profiter och ackumulation.

Tillbaka till 1930-talet?

Historien upprepar sig inte. Vi kan hitta likheter och analogier, men dagens fenomen skiljer sig helt från tidigare modeller. Framförallt har vi – än så länge – inga totalitära stater som är jämförbara med förkrigstidens stater. Den klassiska marxistiska analysen av fascismen definierade den som storkapitalets reaktion, med stöd från småbourgeoisin, mot det revolutionära hot som arbetarrörelsen utgjorde. Man kan undra om denna tolkning verkligen förklarar fascismens framväxt i Italien, Tyskland och Spanien på 1920- och 1930-talen. Hursomhelst är den inte tillämplig i dagens värld, där det inte finns något ”revolutionärt hot” någonstans.

Det finns andra viktiga skillnader mot den tidigare fascismen: nyfascistiska regimer ägnar sig åt nyliberalism, inte korporativa nationella ekonomier. Och de är indragna i mord på ekosystemen i mycket större skala än på 1930-talet.

Vilken är förklaringen?

Det är svårt att ge en allmän förklaring på så varierande fenomen, som uttrycker motsättningar som är specifika för världens olika länder eller regioner.

En ”förklaring” som bör avvisas är att den hänger ihop med vågor av migration, speciellt i USA och Europa. Migranter är en behändig förevändning, ett användbart verktyg för främlingsfientliga och rasistiska krafter, men de är ingalunda ”orsaken” till deras framgång. Dessutom frodas yttersta högern i många länder – Brasilien, Indien, etc. – där invandring inte är något problem.

Den mest uppenbara och tveklöst relevanta förklaringen är att den kapitalistiska globaliseringen – som också är en process av brutal kulturell likriktning – skapar och återskapar former för ”identitetspanik” (ett begrepp som myntades av Daniel Bensaïd) i global skala. Det leder till nationell och/eller religiös intolerans och främjar etniska eller religiösa konflikter. Ju mer länderna förlorar sin ekonomiska makt desto mer förkunnar de den omåttliga praktiken hos ”Nationen framför allt annat”.

En del av dessa förklaringar är användbara, men de räcker inte. Vi har ännu ingen allsidig analys av detta globala fenomen som äger rum vid en speciellt tidpunkt i historien.

Hur kan vi gå till motangrepp?

Tyvärr finns det ingen magisk formel. Bernie Sanders’ upprop om en Global antifascistisk front är ett utmärkt förslag. Samtidigt måste vi bygga breda koalitioner för att försvara demokratiska friheter i alla de berörda länderna. Det är också en ekologiskt tvingande nödvändighet: förhindra att det uppstår förnekande regeringar som begår mord på ekosystemen, eller i de länder där de sitter vid makten göra motstånd mot deras destruktiva politik.

Men vi måste också ta hänsyn till att det kapitalistiska systemet, speciellt i tider av kris, ständigt skapar och återskapar fenomen som fascism, statskupper och auktoritära regimer. Rötterna till dessa tendenser finns i systemet, och alternativet måste vara radikalt, det måste vara mot systemet. 1938 skrev Max Horkheimer, en av Frankfurtskolans ledande tänkare: ”Om du inte vill tala om kapitalism så har du inget att säga om fascism.” Med andra ord är en konsekvent antifascism också antikapitalistisk.

Detta är mer relevant än någonsin idag, då en aktiv ödeläggelse av miljön och global upphettning är oundvikliga konsekvenser av det kapitalistiska systemets expansiva logik. Om vi vill undvika en ekologisk katastrof, så är det enda sättet att söka systemfientliga förslag, så som ekosocialism.

Ekosocialismen är vägen framåt

Ekosocialism är ett sätt att tillhandahålla ett radikalt, civiliserat alternativ, baserat på den ekologiska rörelsens argument och den marxistiska kritiken av den politiska ekonomin. Den gör motstånd mot kapitalismens destruktiva tanke om ”framsteg” med ett ekonomiskt förhållningssätt som inte vägleds av pengar eller ekonomi, utan av sociala behov och ekologisk balans. Ett brett spektrum av författare (inklusive Joel Kovel och John Bellamy Foster) försöker sig på denna dialektiska syntes. Den är på samma gång en kritik av ”marknadsekologin”, som inte utmanar det kapitalistiska systemet, och den ”produktivistiska socialismen”, som ignorerar frågan om naturens gränser.

Ekosocialismen har möjlighet att förena sociala och ekologiska rörelser, bönder, ursprungsfolk, ungdomar, kvinnor och arbetare i motståndet mot det nyfascistiska förnekandet och ödeläggelse av miljön.

En ekosocialistisk omvandling är inte möjlig utan en offentlig kontroll av produktionsmedlen och planering. Det innebär offentliga beslut om investeringar och teknologiska förändringar. Dessa måste tas ifrån bankerna och de kapitalistiska företagen för att tjäna samhällets gemensamma bästa. Socialistisk planering grundar sig på en demokratisk och pluralistisk debatt på alla nivåer där beslut tas: olika förslag överlämnas till folket, i form av partier, plattformar eller andra politiska rörelser, och delegater väljs i enlighet därmed. Men den representativa demokratin måste kompletteras – och om nödvändigt korrigeras – med former för direkt demokrati, där folk direkt kan välja mellan alternativ i viktiga frågor på lokal, nationell och senare global nivå.

Övergången från en kapitalistisk ”destruktiv utveckling” till socialism är en historisk process, en permanent revolutionär omvandling av samhället, kulturen och sättet att tänka. Denna övergång skulle inte bara leda till ett nytt produktionssätt och ett jämlikt och demokratiskt samhälle, utan också till en alternativ livsstil – en ny ekosocialistisk civilisation, bortom pengarnas herravälde, bortom de med reklamen konstgjort skapade konsumtionsvanorna, och bortom en obegränsad produktion av varor som är meningslösa och/eller skadliga för miljön.

En sådan process kan inte börja utan en revolutionär omvandling av de sociala och politiska strukturerna, och med aktivt stöd från befolkningens överväldigande majoritet för ett ekosocialistiskt program. Utvecklingen av ett socialistiskt medvetande och en ekologisk medvetenhet är en process där den avgörande faktorn är folkets egna gemensamma erfarenheter av kamp, från lokala och delvisa konfrontationer till en radikal förändring av samhället.